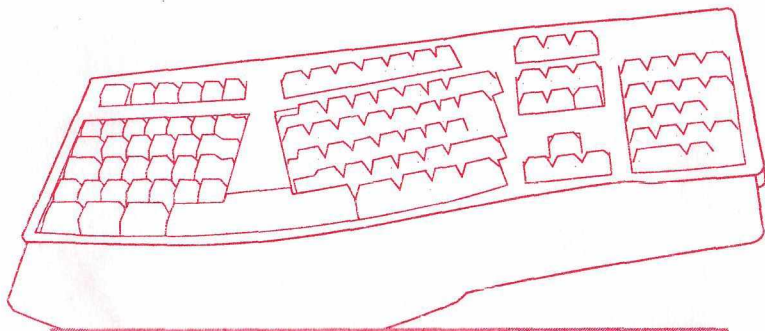

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)

ІНФОРМАТИКА ТА СИСТЕМНІ НАУКИ (ІСН-2013)

Матеріали
IV Всеукраїнської
науково-практичної конференції

(м. Полтава, 21–23 березня 2013 року)

ПОЛТАВА
ПУЕТ
2013

Національна академія наук України
Центральна спілка споживчих товариств України
Українська Федерація Інформатики

ІНФОРМАТИКА ТА СИСТЕМНІ НАУКИ (ІСН-2013)

Матеріали ІV Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(м. Полтава, 21–23 березня 2013 року)

За редакцією професора Ємця О. О.

Полтава
ПУЕТ
2013

УДК 004+519.7
ББК 32.973я431
I-74

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» заборонено

Програмний комітет

Співголови:

І. В. Сергієнко, д.ф.-м.н., професор, академік НАН України, генеральний директор Кібернетичного центру НАН України, директор Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України;
О. О. Нестуля, д.і.н., професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Члени програмного комітету:

В. К. Задірака, д.ф.-м.н., професор, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу оптимізації чисельних методів Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України;
Г. П. Донець, д.ф.-м.н., с.н.с., завідувач відділу економічної кібернетики Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України;
О. О. Ємець, д.ф.-м.н., професор, завідувач кафедри математичного моделювання та соціальної інформатики ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
В. А. Заславський, д.т.н., професор, професор кафедри математичної інформатики Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
О. С. Куценко, д.т.н., професор, завідувач кафедри системного аналізу і управління Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;
О. М. Литвин, д.ф.-м.н., професор, завідувач кафедри вищої та прикладної математики Української інженерно-педагогічної академії;
О. С. Мельниченко, к.ф.-м.н., професор, професор кафедри математичного аналізу та інформатики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;
А. Д. Тевшиєв, д.т.н., професор, академік Української нафтогазової академії, завідувач кафедри прикладної математики Харківського національного університету радіоелектроніки;
Т. М. Барболіна, к.ф.-м.н., доцент, завідувач кафедри математичного аналізу та інформатики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Інформатика та системні науки (ІСН-2013) : матеріали IV Всеукр.
I-74 наук.-практ. конф., (м. Полтава, 21–23 берез. 2013 р.) / за ред. Ємця О. О. –
Полтава : ПУЕТ, 2013. – 323 с.

ISBN 978-966-184-211-2

Збірник тез конференції містить сучасну проблематику в таких галузях інформатики та системних наук, як теоретичні основи інформатики і кібернетики, математичне моделювання і обчислювальні методи, математичне та програмне забезпечення обчислювальних машин і систем, системний аналіз і теорія оптимальних рішень. Представлено доповіді, що відображають проблеми сучасної підготовки фахівців з інформатики, прикладної математики, системного аналізу та комп'ютерних інформаційних технологій.

Збірка розрахована на фахівців з кібернетики, інформатики, системних наук.

УДК 004+519.7
ББК 32.973я431

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

ISBN 978-966-184-211-2

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2013

<i>Кучугура В. А.</i> Програмна реалізація наближених методів розв'язання систем лінійних рівнянь.....	177
<i>Левин В. И.</i> Логические методы в теории множеств. Математическая модель.....	178
<i>Левин В. И.</i> Логические методы в теории множеств. Постановка проблемы.....	182
<i>Леонова М. В.</i> Про оцінювання допустимих множин в методі гілок та меж для задачі про призначення.....	185
<i>Литвин О. М., Перишина Ю. І.</i> Відновлення розривної внутрішньої структури 2D тіла з використанням трикутників з криволінійною гіпотенузою	189
<i>Литвин О. О., Штена Н. І., Кулик С. І., Чорна О. С.</i> Математичне моделювання 3D розподілу корисних копалин між системою нерегулярно розміщених похилих свердловин методами глобальної інтерлінації функцій.....	192
<i>Ліщук Н. В.</i> Вивідна двоїстість для аналізу стійкості задач цілочислового лінійного програмування з булевими змінними.....	195
<i>Ляшенко Я. О.</i> Метод гілок та меж для розв'язування задач цілочислового програмування, його програмна реалізація.....	198
<i>Макаренко О. С., Завъртаний В. В.</i> Моделирование искусственной жизни и устойчивость кооперативных стратегий	201
<i>Мандя О. О.</i> Розробка тренажера дистанційного навчального курсу з теми «Складання математичної моделі».....	204
<i>Марченко О. О., Самойленко Т. А.</i> Моделювання динаміки двофазових ґрунтових середовищ з урахуванням термічного режиму.....	206
<i>Мельник І. М.</i> Використання логістичних моделей теорії парадоксів як аспекту когнітивного підходу до витягу знань при прийяття рішень в задачах дослідження операцій.....	209

1. Серпинский В. Теория множеств / В. Серпинский. – М. : Мир, 1960.
2. Джордж Ф. Основы кибернетики / Джордж Ф. – М. : Радно и связь, 1984.
3. Левин В. И. Автоматная модель и методы распознавания зрительных образов / В. И. Левин // Известия АН СССР. Техническая кибернетика. – 1991. – № 3.
4. Искусственный интеллект. Кн. 2: Модели и методы / под ред. Д. А. Поспелова. – М. : Радно и связь, 1990.
5. Левин В. И. Непрерывная логика и решение комбинаторных задач / В. И. Левин // Известия РАН. Теория и системы управления. – 2008. – № 3.
6. Мартин В. А. Проектирование баз данных / В. А. Мартин. – М. : Мир, 1984.
7. Левин В. И. Введение в динамическую теорию конечных автоматов / В. И. Левин. – Рига : Зинатне, 1975.
8. Левин В. И. Теория динамических автоматов / В. И. Левин. – Пенза : Изд-во Пензенского государственного университета, 1995.

УДК 519.85

ПРО ОЦІНЮВАННЯ ДОПУСТИМИХ МНОЖИН В МЕТОДІ ГІЛОК ТА МЕЖ ДЛЯ ЗАДАЧІ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ

М. В. Леонова, пошукач

Полтавський національний педагогічний університет

ім. В. Г. Короленка

Mariay2604@rambler.ru

Задача про призначення досить поширена в літературі, як одна з класичних задач оптимізації. Її суть полягає в тому, що є n видів робіт та n кандидатів для їх виконання (виконавців). Вважається, що кожен з кандидатів $i = 1, \dots, n$ може виконувати будь-яку роботу $j = 1, \dots, n$, при цьому c_{ij} – ефективність виконаної роботи j -го виду i -им кандидатом. Необхідно так розпо-

ділити кандидатів на виконання робіт, щоб кожен з кандидатів одержав єдине призначення, кожна з робіт одержала єдиного виконавця і сумарна ефективність, пов'язана з призначеннями, була максимальною.

Математична модель задачі має вигляд:

$$F(x) = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n c_{ij} x_{ij} \rightarrow \max$$

Задовольняючи умови:

$$x_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{і́та робота виконана } j \text{ м виконавцем;} \\ 0, & \text{в іншому випадку.} \end{cases}$$

$\sum_{i=1}^n x_{ij} = 1$ – на кожну роботу призначається тільки на один виконавець;

$\sum_{j=1}^n x_{ij} = 1$ – кожен виконавець призначається тільки на одну роботу.

$$x_{ij} \in \{0; 1\}.$$

Нехай маємо мультимножину $G = \{0^{n^2-n}, 1^n\}$ з основою $S(G) = (0, 1)$ та первинною специфікацією $[G] = (n^2 - n; n)$. Тоді допустимий розв'язок задачі є впорядкованою k -вибіркою з множини G , де $k = n^2$, тобто елементом загальної множини переставлень $E_{k,2}(G)$:

$$x \in (x_{11}, \dots, x_{1n}, \dots, x_{n1}, \dots, x_{nn}) \in E_{k,2}(G).$$

Множина $E_{k,2}(G)$ лежить в вершинах загального переставного многогранника $\Pi_k(G)$: $x \in \Pi_k(G)$.

Метод гілок та меж – універсальний метод, який можна застосувати до будь-якої оптимізаційної задачі. У випадку задачі про призначення з матрицею ефективності $C = (c_{ij})$ можна

записати нову модель цієї задачі у вигляді лінійної умовної задачі комбінаторної оптимізації на переставленнях:

$$F(x) = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n c_{ij} x_{ij} \rightarrow \max, \quad (1)$$

$$\sum_{i=1}^n x_{ij} = 1, \quad j \in J_n; \quad (2)$$

$$\sum_{j=1}^n x_{ij} = 1, \quad i \in J_n; \quad (3)$$

$$x = (x_{11}, \dots, x_{nn}) \in E_{k,2}(G). \quad (4)$$

де $J_n = \{1, \dots, n\}$, $E_{k,2}(G)$ – загальна евклідова множина переставлень [1] з елементів мультимножини $G = \{g_1, \dots, g_k\} = \{1^n, 0^{n^2-n}\}$, $k = n^2$, які упорядковані по незростанню:

$$g_1 \geq \dots \geq g_k, \quad (5)$$

тобто $g_1 = g_2 = \dots = g_n = 1$; $g_{n+1} = g_{n+2} = \dots = g_k = 0$.

Зауваження 1. Як відомо, в задачі максимізації на множині D функції $F(x)$, оцінка для підмножини $D_i \subset D$ – це число $v_i \geq F(x) \quad \forall x \in D_i$.

Зауваження 2. Для організації оптимізації за методом гілок та меж необхідно визначити: 1) спосіб оцінювання допоміжної підмножини D_i ; 2) спосіб утворення D_i ; 3) правило (правила) відсікання безперспективних чи порожніх підмножин D_i .

Оцінювання підмножини D_i будемо здійснювати за теоремою 5.3 [2, с. 129] у вигляді:

$$\xi_i^* = v_i + c^*,$$

де v_i – це частина доданків в цільовій функції $F(x)$, де вже задані невідомі, що визначають D_i ; c^* – оцінка невизначеної

частини цільової функції $F(x)$ для D_l , тобто тих її доданків, що містять незадані в D_l змінні.

Оцінка ξ_l^* підмножини D_l може бути покращена за рахунок покращення c^* внаслідок викреслення з матриці C елементів, які стоять в рядках $i_1, \dots, i_l$ та стовпцях $j_1, \dots, j_l$.

Утворимо з матриці C матрицю C^l , викресливши з C рядки $i_1, \dots, i_l$, стовпці $j_1, \dots, j_l$, якщо $D^l = D_{i_1 j_1 \dots i_l j_l}^{j_1 j_2 \dots j_l}$ задається значеннями одиничних змінних $x_{i_1 j_1} = x_{i_2 j_2} = \dots = x_{i_l j_l} = 1$. Елементи матриці C^l перепозначимо і перенумеруємо так:

$$C_1^l \geq C_2^l \geq \dots \geq C_{(n-l)^2}^l.$$

Нехай $I^l = \{i_1, i_2, \dots, i_l\}$, $J^l = \{j_1, j_2, \dots, j_l\}$.

Теорема 1 (про оцінку). Оцінкою ξ_l підмножини D_l може слугувати величина:

$$\xi_l = v_l + c_l^*,$$

де $c_l^* = \sum_{j=1}^{n-l} c_j^l$, а v_l обчислюється так $v_l = \sum_{t=1}^l c_{i_t j_t}$.

Доведення. Якщо $x_{i_1 j_1} = x_{i_2 j_2} = \dots = x_{i_l j_l} = 1$ визначають підмножину D_l , то для $\forall x \in D_l$:

$$F(x) = v_l + \sum_{\substack{i \in I^l \\ j \in J^l}} c_{ij} x_{ij},$$

при виконанні умов (2)–(4). Що, очевидно, дає нерівність $\sum_{\substack{i \in I^l \\ j \in J^l}} c_{ij} x_{ij} \leq c_l^*$, тобто $F(x) \leq v_l + c_l^* = \xi_l \quad \forall x \in D_l$. Що і треба було довести.

Література

1. Стоян Ю. Г. Теорія і методи евклідової комбінаторної опти-

мізації / Ю. Г. Єтоян, О. О. Ємець. – К. : Ін-т системн. досліджень освіти, 1993. – 188 с. – Режим доступу : <http://dspace.uccu.org.ua/handle/123456789/487>.

2. Ємець О. О. Транспортні задачі комбінаторного типу: властивості, розв'язування, узагальнення / О. О. Ємець, Т. О. Парфьонова. – Полтава : ПУЕТ, 2011. – 174 с. – Режим доступу : <http://dspace.uccu.org.ua/handle/123456789/353>.

УДК 519.6

ВІДНОВЛЕННЯ РОЗРИВНОЇ ВНУТРІШНЬОЇ СТРУКТУРИ 2D ТІЛА З ВИКОРИСТАННЯМ ТРИКУТНИКІВ З КРИВОЛІНІЙНОЮ ГІПОТЕНУЗОЮ

О. М. Литвин, д.ф.-м.н., професор

Українська інженерно-педагогічна академія
academ@kharkov.ua

Ю. І. Першина, к.ф.-м.н., доцент

Українська інженерно-педагогічна академія
yuii_pershina@mail.ru

Нехай задана розривна функція двох змінних $f(x, y)$ в області D . Будемо вважати, що область розбивається прямими $x_0 < x_1 < x_2 < \dots < x_m$, $y_0 < y_1 < y_2 < \dots < y_n$ на прямокутні елементи, а кожний прямокутник розбивається два прямокутні трикутники з криволінійною гіпотенузою.

Розглянемо трикутний елемент T_{ij} , $i = \overline{1, n}$, $j = \overline{1, m}$, в якому катети задаються рівняннями $AB : x = x_i$, $AC : y = y_j$, а гіпотенуза BC , взагалі кажучи, є криволінійною і може задаватися рівнянням $h(x) + g(y) = 1$, тобто $y = g^{-1}(1 - h(x))$ або $x = h^{-1}(1 - g(y))$. Причому виконуються наступні співвідношення: $g(y_j) = 0$, $h(x_i) = 0$.

Нехай на цьому трикутнику задана функція $f(x, y)$, яка на лініях заданого трикутного елемента може мати розриви пер-